

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد تهران مرکزی
دانشکده حقوق

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)
گرایش: حقوق بین الملل

عنوان:

بررسی تطبیقی کنوانسیون های لاهه و ژنو (۱۹۴۹) با توجه به مقررات مخصصات
مسلحانه در حقوق اسلام

استاد راهنما:

دکتر مهدی عباس سرمدی

استاد مشاور:

دکتر حسن سواری

نگارش:

علی اصغر آقائری

زمستان ۱۳۹۰

چکیده

حقوق بشردوستانه یکی از مباحث مهم حقوق بین الملل و مورد تأکید ادیان آسمانی، مخصوصاً دین مبین اسلام است. تبیین و تشریح ابعاد مختلف این مسأله در گسترش اصول حقوق بشردوستانه نقش بسیار سازنده ای دارد و در این میان بیان دیدگاه اسلام واجد اهمیت است و می تواند در روند تکاملی آن مفید و مؤثر باشد. بنابراین با دقت در قواعد جنگ در اسلام و حقوق بین الملل این حقیقت را آشکار می شود، که آنچه امروزه در نظام حقوق بین المللی مورد تأکید قرار گرفته، چهارده قرن پیشتر در متن تعالیم اسلام وجود داشته است، اهمیت این امر مخصوصاً از این جهت است که در آن روزگار نه نامی از حقوق بشردوستانه در میان بود و نه محتوای آن مورد نظر. با توجه به اینکه مبنای اصلی مقررات حقوق بشردوستانه حمایت از انسانیت، کرامت انسانی و دفاع از اشخاص بی دفاع و گرفتار در آتش منازعات می باشد، لذا گذشت زمان و موضوعات نو پیدا نمی تواند مبنای مزبور را متزلزل سازد تا انطباق یا عدم انطباق میان حقوق بشردوستانه در اسلام و اسناد بین المللی موضوعیت پیدا کند. ممکن است ادبیات و گفتمان ها متحول شود، اما این امر موجب تغییر در اقتضائات فطری بشر نمی شود. بنابراین تصویب و سازماندهی مقررات حقوق بشر دوستانه با وجود اینکه از لحاظ مفهوم شناختی و ماهیت حقوق بین المللی ممکن است به ظاهر ابهام خاصی نداشته باشد، اما در صحنه عمل و نحو اجرای این مقررات، میان تابعان حقوق بین الملل اختلاف رویه وجود داشته و

از جمله چالشی ترین مسائل

بین المللی در جهان معاصر می باشد لذا افکار عموم جهانیان را به خود معطوف داشته است، بطوری که توجه به مقررات بشردوستانه در جهان امروز به دلیل تولید فزاینده و رو به گسترش تسلیحات و همچنین بالا رفتن میزان حساسیت جهانی نسبت به نقض قواعد حقوق بشردوستانه و رفتار غیر انسانی با افراد مورد حمایت در مخاصمات مسلحانه بیشتر شده و حقوق بشردوستانه را

از کرانه به کانون مسائل چالشی بین المللی کشانده و موجبات اهتمام و بیداری ملت ها را فراهم

ساخته است.

فهرست

مقدمه

..... ۱

بخش اول : حقوق جنگ در اسناد بین المللی و مقایسه آن با حقوق جنگ در منابع

اسلامی..... ۶

فصل اول : بررسی حقوق جنگ با توجه به کنوانسیون های چهار و پنج، ۱۹۰۷

لاهی..... ۸

گفتار اول : قوانین و رسوم جنگ زمینی بر اساس کنوانسیون شماره چهار ۱۹۰۷

لاهی..... ۹

مبحث اول : نگاهی به کنوانسیون های ۱۹۰۷

لاهی..... ۹

مبحث دوم : مقررات ناظر بر حقوق و عرف جنگ زمینی، مواد ۱ تا ۳

کنوانسیون..... ۱۱

بند اول : در مورد نیروهای

متخاصم..... ۱۱

بند دوم : تفکیک رزمندگان از غیر

رزمندگان..... ۱۳

مبحث سوم : مخاصمات، مواد ۲۲ تا ۲۸

کنوانسیون..... ۲۱

بند اول : ابزار صدمه به دشمن، محاصره و

بمباران ۲۱

بند دوم : ممنوعیت بکارگیری وسایل وحشیانه یا بی

رحمانه ۲۲

مبحث چهارم : ممنوعیت وسایل

ناجوانمردانه ۲۸

بند اول : فرق بین حيله و

نامردی ۲۸

بند دوم : تعریف نامردی و

نابکاری ۲۸

مبحث پنجم : جاسوسان مواد ۲۹ تا ۳۱

کنوانسیون ۲۹

بند اول : جاسوسی در زمان

جنگ ۳۰

بند دوم : مجازات جاسوسی و چگونگی

آن ۳۱

بند سوم : عناصر تشکیل دهنده

جاسوسی ۳۲

مبحث ششم : پرچم های متارکه جنگ مواد ۳۲ تا ۴۱

کنوانسیون ۳۳

بند اول :

تسلیم

..... ۳۳

بند دوم : متارکه جنگ یا ترک

مخاصمه ۳۴

مبحث هفتم : حضور مقام نظامی در سر زمین کشور اشغالی مواد ۴۲ تا ۵۶

کنوانسیون ۳۷

بند اول : صلاحیت های دولت اشغالگر در سرزمین

اشغالی ۳۸

بند دوم : آثار حقوقی

اشغال

..... ۴۰

گفتار دوم : رعایت حقوق بی طرف به هنگام جنگ زمینی با توجه به کنوانسیون پنجم، ۱۹۰۷

لاهاه ۴۷

مبحث اول : مفهوم بی طرفی، اهمیت و منابع حقوق

آن ۴۷

بند اول : مفهوم بی

طرفی

..... ۴۷

بند دوم : انواع بی

..... طرفي

..... ۴۸

بند سوم : اهميت بي

..... طرفي

..... ۵۰

بند چهارم : منابع حقوقي بي

..... طرفي ۵۰

مبحث دوم : تعهدات، حقوق و وظائف قدرت های بی طرف مواد ۱ تا ۱۰

..... کنوانسیون ۵۱

مبحث سوم : نیروهای متخاصم که وارد منطقه بی طرف شده، زخمی شده اند مواد ۱۱ تا ۱۵

..... کنوانسیون ۵۹

مبحث چهارم : اشخاص بی طرف مواد ۱۶ تا ۱۸

..... کنوانسیون ۶۱

مبحث پنجم : مصالح راه آهن ماده ۱۹

..... کنوانسیون ۶۳

مبحث ششم : ضمانت اجرای حقوق بی طرفی در جنگ

..... زمینی ۶۴

بند اول : ضمانت اجرای تکالیف کشور بی

..... طرف ۶۵

بند دوم : ضمانت اجرای تکالیف کشورهای

متخاصم..... ٦٥

بند سوم : ضمانت اجرای اعمال ناقض بی طرفی افراد

عادی..... ٦٦

فصل دوم : حقوق جنگ در اسلام و مقایسه آن با کنوانسیون های ١٩٠٧

لا هه..... ٦٧

گفتار اول : اصول اساسی حقوق جنگ در اسلام

..... ٦٨

مبحث اول : تفکیک بین نظامیان و غیر

نظامیان..... ٧٤

مبحث دوم : قاعده حفظ محیط زیست (اکولوژیک

.....) ٨١

مبحث سوم : اعلام

جنگ.....

..... ٨٧

مبحث چهارم : عدم رنج و درد

زاید..... ٨٩

مبحث پنجم : اعمال ممنوعه جنگ در

اسلام..... ٩٠

مبحث ششم : جاسوسی در

اسلام..... ٩٤

مبحث هفتم : پرچم های آتش

بس ۹۸

بند اول : آتش بس و متارکه

جنگ ۹۸

بند دوم : اختیار برقراری آتش

بس ۹۹

بند سوم : آثار آتش

بس .....

۹۹ ...

مبحث هشتم : پایان

جنگ .....

۹۹ ...

مبحث نهم : اهداف و اخلاق جنگ در

اسلام ۱۰۲

بند اول : اهداف جنگ در

اسلام ۱۰۲

بند دوم : اخلاق جنگ در

اسلام ۱۱۰

بند سوم : اخلاق عملی جنگ در اسلام در زمان پیامبر

اکرم(ص) ۱۱۴

گفتار دوم : بی طرفی از نظر اسلام و قرآن و مقایسه آن با بی طرفی از نظر بین

المللی.....۱۲۳

مبحث اول : اسلام و بی طرفی (اعتزال

.....).....۱۲۳

مبحث دوم : اعتزال (بی طرفی) در

قرآن.....۱۲۴

مبحث سوم : حقوق و تکالیف بی طرفی در

اسلام.....۱۳۳

مبحث چهارم : مقررات بی طرفی از نظر

فقها.....۱۳۷

بخش دوم : اصول کلی کنوانسیون های ژنو با توجه به مقررات حقوق بشردوستانه در

اسلام.....۱۴۶

فصل اول : اصول کلی کنوانسیون های چهارگانه ژنو و پروتکل های

الحاقی.....۱۴۸

گفتار اول : قواعد اساسی حقوق بین الملل بشردوستانه در درگیرهای

مسلحانه.....۱۴۹

مبحث اول : آشنایی با کنوانسیون های

ژنو.....۱۴۹

مبحث دوم : کلیات حقوق

بشردوستانه.....۱۵۰

بند اول : تعريف حقوق

بشردوستانه ۱۵۱

بند دوم : تاريخچه حقوق

بشردوستانه ۱۵۲

بند سوم : تدوين حقوق بين الملل بشردوستانه

معاصر ۱۵۷

بند چهارم : اهداف و اصول اساسي حقوق بشردستانه بين

المللي ۱۶۱

بند پنجم : دلايل و ضرورت هاي ملي براي ترويج حقوق بشردوستانه بين

المللي ۱۶۴

مبحث سوم : مقررات مشترك کنوانسيون هاي چهارگانه ژنو و پروتکل اول

الحاقی ۱۶۶

بند اول : زمينه اجراء، مدت اجراء، اصول كلي

حقوقی ۱۶۶

بند دوم : ممنوعيت اعمال تلافی

جويانه ۱۶۷

بند سوم : غير قابل اغماض بودن

حقوق ۱۶۷

بند چهارم :

نظارت .....

..... ۱۶۸

بند پنجم :

..... مجازات

..... ۱۶۹

بند ششم : ترویج و

..... انتشار

..... ۱۷۱

مبحث چهارم : کنوانسیون اول و دوم ژنو و بخش دوم پروتکل اول

..... الحاقی ۱۷۱

بند اول : زمینه اجرای کنوانسیون اول و دوم و پروتکل

..... اول ۱۷۱

بند دوم : تعریف اشخاص مورد

..... حمایت ۱۷۲

بند سوم : حمایت، معالجه و

..... مراقبت ۱۷۲

بند چهارم : جستجوی مجروحان، اجساد و ناپدید

..... شدگان ۱۷۳

بند پنجم : ثبت و ارسال

..... اطلاعات ۱۷۳

بند ششم : نقش جمعیت غیر نظامی و سازمان های امدادی، نقش کشتی های بی

طرف ۱۷۴

بند هفتم : واحدهای

..... پزشکی

۱۷۵

بند هشتم : حمل و نقل

..... پزشکی ۱۷۶

بند نهم : کارکنان

..... پزشکی

..... ۱۷۹

بند دهم : هیات

..... پزشکی

..... ۱۸۰

بند یازدهم : علایم و نشانه

..... ها ۱۸۰

گفتار دوم : کنوانسیون سوم ژنو و بخش سوم پروتکل اول الحاقی، حمایت از اسیران

..... جنگی ۱۸۲

مبحث اول : وضعیت اسیران

..... جنگی ۱۸۲

مبحث دوم : قواعد مربوط به هدایت

..... رزمندگان ۱۸۵

مبحث سوم : حمایت از اسیران

جنگی ۱۸۶

بند اول : حقوق و

تعهدات .....

۱۸۶..

بند دوم : حمایت و طرز

رفتار .....

۱۸۷

بند سوم : شرایط فیزیکی

بازداشت ۱۸۹

بند چهارم : شرایط اخلاقی و روانی

بازداشت ۱۹۰

بند پنجم :

کمک .....

۱۹۳ .....

بند ششم :

انضباط .....

۱۹۴ .....

بند هفتم : بازگشت به

میهن .....

۱۹۸

بند هشتم :

مرگ.....

۱۹۹.....

بند نهم : دفتر اطلاعات و آژانس مركزي

جستجو..... ۲۰۰

بند دهم : كمك توسط جمعيت هاي امدادي و كميته بين المللي صليب

سرخ..... ۲۰۱

بند يازدهم : حق دولت هاي حامي و كميته بين المللي صليب سرخ به

ملاقات..... ۲۰۱

گفتار سوم : کنوانسیون چهارم ژنو و بخش چهارم پروتکل اول ، حمایت از افراد غير

نظامی..... ۲۰۳

مبحث اول : حمايت در برابر اثرات

درگیری..... ۲۰۳

بند اول : اصول بنيادين و قواعد

اصلي..... ۲۰۳

بند دوم : تعريف غيرنظاميان و اموال

غيرنظامي..... ۲۰۴

بند سوم : حمايت از اموال و اشخاص

غيرنظامي..... ۲۰۴

بند چهارم : حمایت ویژه از اموال

خاص ۲۰۵

بند پنجم : حمایت ویژه از مناطق و محل های

خاص ۲۰۶

بند ششم : تدابیر

احتیاطی .....
.....

..... ۲۰۷

بند هفتم : دفاع

غیر نظامی .....
.....

..... ۲۰۸

مبحث دوم : حمایت و سرپرستی کلی غیر نظامیان در زمان

جنگ ۲۱۰

بند اول : قلمرو کنوانسیون

چهارم ۲۱۰

بند دوم : حمایت کلی از همه افرادی که تحت تاثیر درگیری مسلحانه قرار گرفته

اند ۲۱۰

بند سوم : رفتار عمومی با اشخاص مورد حمایت کنوانسیون

چهارم ۲۱۵

بند چهارم : رفتار با خارجیان در سرزمین یکی از طرف های

درگیری ۲۱۶

بند پنجم : اداره سرزمین های

اشغالی..... ۲۱۸

بند ششم : رفتار با غیرنظامیان بازداشت

شده..... ۲۲۲

مبحث سوم : ماده ۳ مشترک کنوانسیون های ژنو و پروتکل دوم، حمایت از قربانیان

جنگی..... ۲۲۴

بند اول : ماده ۳ مشترک کنوانسیون های چهارگانه ژنو و پروتکل دوم

الحاقی..... ۲۲۵

بند دوم : پروتکل دوم

الحاقی.....

۲۲۶

فصل دوم : اصول کلی حقوق بشردوستانه اسلامی با توجه به مقررات کنوانسیون های

ژنو..... ۲۳۲

گفتار اول : مطابقت حقوق بشردوستانه بین المللی با رساله حقوق امام چهارم علی بن

الحسین(ع)..... ۲۳۳

مبحث اول : تطبیق آیه مبارکه "

" بر کنوانسیون های چهارگانه ژنو..... ۲۳۸

مبحث دوم : مجروحان و بیماران جنگی(صریح) در

اسلام..... ۲۳۹

بند اول : بررسی کنوانسیون اول ژنو از دیدگاه

قران ۲۴۱

بند دوم : کنوانسیون اول و سوم در مورد

دوزخیان ۲۴۵

بند سوم : لشکر ملائکه، نیازی به اجرای موارد کنوانسیون ها

ندارند ۲۴۶

بند چهارم : موارد کنوانسیون اول، دوم و سوم در زبان

مناجات ۲۴۶

بند پنجم : بررسی کنوانسیون اول ژنو از دیدگاه

سنت ۲۴۷

بند ششم : سیره نظری و عملی امیرالمؤمنین علی(ع) در مورد مجروحان و بیماران

جنگی ۲۴۸

مبحث سوم : کنوانسیون دوم ۱۹۴۹

ژنو ۲۵۱

گفتار دوم : حقوق اسیران جنگی در پرتو آموزه های اسلامی با تطبیق بر کنوانسیون سوم

ژنو ۲۵۴

مبحث اول : بررسی محتوای کنوانسیون سوم در اسلام و مذهب اهل

بیت(ع) ۲۵۵

بند اول : تعریف

اسیر .....

..... ۲۵۶

بند دوم : حکم فقهي

..... اسير

۲۵۶

بند سوم : اسير جنگي در

..... قران ۲۵۷

مبحث دوم : حقوق اسيران جنگي در

..... اسلام ۲۶۰

بند اول : اصل رفتار با احسان و احترام (رفتار انساني

.....) ۲۶۰

بند دوم : منع از کشتن

..... اسير

۲۶۲

بند سوم : حمايت از گروه هاي

..... خاص ۲۶۵

بند چهارم : حق معالجه و

..... بهداشت ۲۶۷

بند پنجم : حق غذا خوردن و

..... آشاميدن ۲۶۷

بند ششم : حق

..... پوشاك

..... ۲۷۰

بند هفتم : حق مکان

..... مناسب

..... ۲۷۰

بند هشتم : منع

..... بیگاری

..... ۲۷۱

بند نهم : منع تخلیه

..... اطلاعاتی

..... ۲۷۲

بند دهم : حق تنظیم وصیت

..... ۲۷۲ نامه

بند یازدهم : حق ارتباط با

..... ۲۷۳ خانواده

بند دوازدهم : حق آزادی و بازگشت

..... ۲۷۳ اسیر

بند سیزدهم : آزادی به واسطه مسلمان

..... ۲۷۵ شدن

بند چهاردهم :

..... مبادله